

7667

SPRAWOZDANIE BIURA SPÓŁEK ROLNICZYCH

PRZY

KOMITECIE C. K. TOWARZYSTWA
ROLNICZEGO W KRAKOWIE

ZA ROK 1912.

ODBITKA Z OGÓLNEGO SPRAWOZDANIA C. K. TOWARZYSTWA
ROLNICZEGO W KRAKOWIE.

DRUKARNIA ZWIĄZKOWA W KRAKOWIE, POD ZARZĄD. A. SZYJEWSKIEGO
1913.

7667

SPRAWOZDANIE BIURA SPÓŁEK ROLNICZYCH

PRZY

KOMITECIE C. K. TOWARZYSTWA
ROLNICZEGO W KRAKOWIE

ZA ROK 1912.

ODBITKA Z OGÓLNEGO SPRAWOZDANIA C. K. TOWARZYSTWA
ROLNICZEGO W KRAKOWIE.

DRUKARNIA ZWIĄZKOWA W KRAKOWIE, POD ZARZĄD. A. SZYJEWSKIEGO.
1913.

Assocyacya rolnicza.

1. Współdzielczość w handlu artykułami rolniczymi.

Niespełna 4 lata upłynęły od czasu podjęcia przez Komitet akcji organizowania Spółek rolniczo-handlowych.

Ponieważ dalszą pracę na tem polu już z początkiem roku 1913 obejmuje Syndykat rolniczy, który w tym celu przekształcił się na Związek Spółek rolniczych, przeto zanim złożymy cyfrowe sprawozdanie za ostatni rok działalności Spółek, przedstawimy w krótkości historję ich powstania i całą dotychczasową działalność Biura Spółek rolniczych.

Od wielu lat czynił Komitet starania o ułatwienie rolnikom zaopatrywania się w doborowe artykuły rolnicze, ochronienie ich przed wyzyskiem przy kupnie tych artykułów, słowem o uzdrowienie handlu rolniczego.

W tym celu dawał Komitet inicjatywę do tworzenia działów handlowych przy Towarzystwach rolniczych okręgowych.

Pierwszy taki dział handlowy powstał przy Towarzystwie roln. okręg. w Wieliczce, który w krótkim czasie nadzwyczaj się rozwinął.

W r. 1905 założono Syndykat Towarzystw rolniczych w Krakowie, co ułatwiło organizowanie działów handlowych przy Towarzystwach rolniczych okręgowych.

Wkrótce jednak przekonano się, że Tow. rolnicze, nie mające możliwości zdobycia kapitału zakładowego, nie mające podstaw kredytowych, nie zdołają w danym okręgu skoncentrować, uzdrowić handlu rolniczego.

Rozwój zaś działu handlowego Towarzystwa rolniczego w Wieliczce nie mógł w żadnym wypadku być normą dla innych Towarzystw, gdyż Towarzystwo wielickie, pracując w wyjątkowych warunkach, potrafiło zdobyć odpowiedni fundusz a przede wszystkim pozyskać wybitne siły do kierownictwa.

Uznano, że jedyną formą dla założenia silnych podwalin do uzdrowienia handlu rolniczego, to organizacje współdzielcze i w tym celu poczęto zakładać Spółki rolniczo-handlowe.

Organizację i opiekę nad Spółkami powierzył Komitet początkowo Syndykatom Towarzystw rolniczych, który zajmował się tem od stycznia 1909 r. do 1 września 1910. Z końcem r. 1910 nastąpiła fuzya Syndykatu Tow. roln. ze Związkiem Kółek rolniczych, z czego powstał „Syndykat rolniczy”. Ponieważ połączenie tych dwóch instytucji nastąpiło przed samym sezonem wiosennym — a więc w czasie największego ruchu handlowego i nowy Syndykat nie był dość przygotowanym do zaopiekowania się Spółkami, przeto sam Komitet zajął się tą akcją, organizując w tym celu „Biuro Spółek rolniczych”, którego kierownictwo powierzył p. Wiktorowi Tabeau.

Sprawą uzdrowienia handlu artykułami rolniczymi zajmował się równocześnie Wydział krajowy przez Biuro Patronatu, dalej Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych, a także powstawały w kraju organizacje handlowe z inicjatywy prywatnej.

Komitet, zdając sobie sprawę z tego, jak ujemne wyniki powoduje podejmowanie pewnego zadania przez kilka instytucji, czy organizacji, bez wzajemnego porozumienia, dążył do stworzenia Związku Spółek rolniczych, któryby na cały kraj objął akcję w swoje ręce.

Nie chodziło tu o stworzenie Związku przy Komitecie, który daleki jest od centralizowania najróżnorodniejszych zadań, co obniża wydajność pracy danej organizacji, ale o stworzenie instytucji zupełnie odrębnej, w której interesa wszystkich rolników, grupujących się w poszczególnych organizacjach rolniczych, byłyby równomiernie uwzględnione.

Celem porozumienia się w tej sprawie zwoływał Komitet kilkakrotnie ankiety, konferencje, na które zapraszał przedstawicieli wszystkich pokrewnych organizacji i instytucji, sprawą kooperatywy rolniczej się zajmujących, jednak do porozumienia nie doszło.

Wprawdzie dnia 15 listopada 1911 r. na konferencji delegatów Spółek komitetowych i Spółek pozostających pod Patronatem Wydziału krajowego, uchwalono statut Związku Spółek, jednak z powodu różnych przeszkód Związek ten w życie nie wszedł.

Komitet, nie zrażony przeciwnościami, podjął nadal starania o zorganizowanie Związku i za inicjatywą Patronatu przy Wydziale krajowym, w porozumieniu z Syndykatem rolniczym uchwalono w dniu 29 listopada 1912 przekształcenie Syndykatu na Związek Spółek rolniczych, który uzyskał przyjęcie pod Patronat krajowy.

Syndykat — jako Związek Spółek rolniczych — ma wykonywać wszelkie obowiązki patronackie, a więc organizować Spółki, udzielać im porad fachowych, wykonywać ustawową rewizję, urządzać praktyczne kursa dla kształcenia pracowników w Spółkach, urządzać konferencye i zebrania kierowników Spółek, podejmować potrzebne wydawnictwa, ułatwiać Spółkom uzyskanie potrzebnego kredytu inwestycyjnego i obrotowego, słowem wszelkimi środkami dbać o dobro i rozwój Spółek do Związku należących.

Jako instytucya handlowa został Syndykat uznany przez Wydział krajowy za krajową centralną organizację rolniczo-handlową, mającą na zasadach współdzielczych przeprowadzać zakupno i sprzedaż artykułów rolniczych przede wszystkim dla Spółek, Towarzystw i Kółek rolniczych.

Wskutek tego punkt ciężkości w sprzedaży towarów ma Syndykat przenosić na Spółki związkowe.

Cała akcja handlowa Syndykatu winna być w ten sposób prowadzoną, aby nie stawała w poprzek interesom Spółek związkowych. Dlatego w rejonach działania Spółek rolniczo-handlowych, patronizowanych przez Syndykat, nie może Syndykat sprzedawać towarów rolniczych na własną rękę, konkurencyjnie, z pominięciem pośrednictwa takiej Spółki, która względem Syndykatu spełnia swoje obowiązki.

Powyższe rozpatrywanie zadań i stanowiska Syndykatu — jako instytucyi handlowej — do Spółek wypowiedział Wydział krajowy, a Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego w całej rozciągłości je podziela.

Wyjaśniwszy zadania przeobrażonego Syndykatu, spodziewać się należy, że wszystkie Spółki, które do Syndykackiego Związku przystąpią, będą go szczerze popierały, pamiętając o tem, że obecnie Syndykat, przekształcony na Związek Spółek rolniczych, stanowi z niemi jedną nierozrwalną całość kooperatywną. Nie przeczymy, że jeszcze niejedno w dotychczasowym stosunku Syndykatu do Spółek może zmienić, może ulepszyć należałoby, ale to wszystko da się tylko przy obopólnej dobrej woli i solidarności przeprowadzić.

Ale jeszcze jednego warunku potrzeba do uzdrowienia handlu rolniczego w kraju, a mianowicie solidarności samych rolników. Jeżeli założoną zostanie w danym powiecie specjalna organizacya, trudniąca się handlem rolniczym, to powinni wszyscy rolnicy tak pojedynczy jak i zorganizowani w niej się skupić.

Jeśli każdy rolnik, każde Kółko rolnicze będą gdzieindziej

w towar się zaopatrywali, nie ma mowy o stworzeniu silnych organizacji okręgowych, a tem samym o skutecznem zwalczaniu lichwy towarowej.

Wprost zaś szkodliwym jest, gdy składnice powołane do uzdrowienia handlu spożywczego, zajmują się sprzedażą artykułów rolniczych w tych miejscowościach, gdzie założono specjalnie dla handlu rolniczego Spółki rolniczo-handlowe.

Że składnice, zorganizowane jako sklepy kolonialne i spożywcze, nie potrafią należycie poprowadzić handlu rolniczego, najlepszym dowodem jest to, że jeszcze ani jedna składnica, nawet w miejscowościach, gdzie nie ma Spółki rolniczo-handlowej, nie potrafiła na większą skalę rozwinąć handlu rolniczego.

To też przypuszczać należy, że Zarząd Główny Towarzystwa Kółek rolniczych, mając dobro rolników na oku, dopomoże nowemu Związkowi Spółek rolniczych, aby wszystkie Kółka rolnicze danego okręgu skupiły się w specjalnej rolniczej organizacji okręgowej, zwłaszcza że Kółka mają możność nabywania w Spółkach towaru po tej samej cenie, pod tymi samymi warunkami, a nieraz nawet i dogodniejszymi, niż przez Zarząd Główny.

Następnie sądzić należy, że Zarząd Główny skłoni składnice Kółek rolniczych, aby w tych miejscowościach, gdzie są spółki rolniczo-handlowe, nie zajmowały się sprzedażą artykułów rolniczych. Tem więcej spodziewać się tego należy, bo Zarząd Główny na swem posiedzeniu jeszcze w dniu 30 grudnia 1911 r. przy uchwalaniu statutu Związku ekonomicznego, przyjął wniosek Dr Stefczyka, iż „Zarząd Główny uważa za rzecz konieczną nie dopuszczać do współzawodnictwa między członkami Związku ekonomicznego, a odrębnymi Spółkami rolniczo-handlowymi, wytworzonymi przez tę samą koła ludności“.

Rozdział pracy między organizacjami centralnemi, a więc objęcie przez Zarząd Główny zadań uzdrowienia handlu spożywczego, a przez Syndykat rolniczy, jako Związku Spółek rolniczych, handlu rolniczego jest nie tylko wskazanym, ale nawet koniecznym, jeśli się ma pracować dla dobra całej rzeszy rolników.

Jak z przedłożonego na osobnych tablicach cyfrowego zestawienia się okazuje, rozwój Spółek pod każdym względem jest znaczny, pomimo, że mają one z wieloma trudnościami do walczenia.

I tak większa część rolników nie rozumie zadań organizacji rolniczych, od których domaga się, aby były instytucjami zapomogo-

wemi, a ponieważ takimi nie są, ani być nie mogą, więc się ich albo wcale nie popiera, albo o tyle, o ile towar w nich taniej można kupić, jak gdzieindziej.

Dalej w niektórych Spółkach brak jeszcze fachowo wyszkolonych sił kierowniczych. Dalsza trudność to brak kapitału obrotowego, spowodowany po części dziwną opozycją rolników w pokrywaniu swoich zobowiązań weksłami, względnie skryptami dłużnymi. Również cierpią Spółki na brak funduszy na niezbędne inwestycje, jak np. na budowę magazynów. W końcu muszą Spółki walczyć z konkurencją nieuczciwych handlarzy. Biuro Spółek rolniczych zdawało sobie dokładnie sprawę z tych trudności, jakie mają Spółki do pokonania i starało się im przyjść choć w części z pomocą.

W tym celu Komitet w program prawie wszystkich kursów oświatowo rolniczych, urządzonych z inicjatywy Towarzystw rolniczych okręgowych, wstawiał wykłady „o znaczeniu i korzyściach stowarzyszeń kooperatywnych“.

Również Biuro Spółek spieszyło w tym samym kierunku Spółkom z pomocą przez dostarczanie prelegentów na zgromadzenia rolników, urządzane w poszczególnych parafiach z inicjatywy Spółek. Wykładów takich, w okresie blisko czteroletniej działalności Komitetu na polu kooperatywnym, odbyło się 122, z czego na ostatni rok działalności przypada 28.

Zapewnienie Spółkom odpowiednio wykształconych sił do prowadzenia handlu natrafiało na wielkie trudności, gdyż w dziale handlu rolniczego w ogóle kraj nasz mało posiada sił inteligentniejszych, a na wyszkolenie ich nie posiadało Biuro Spółek żadnych funduszy. Dopiero w ostatnim roku uzyskał Komitet na ten cel z Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie 2500 Koron, co umożliwiło udzielenie stypendyum 8 kandydatom, rozesłanym na praktykę do poszczególnych Spółek.

Również z tego samego źródła uzyskał Komitet subwencję na urządzenie kursu dla kierowników Spółek, który jednak z powodu spóźnionej pory odbyć się nie mógł i kwota na ten cel uzyskana zostanie przekazana Syndykatom, jako Związkowi Spółek.

Komitet poczuwa się do obowiązku złożenia na tem miejscu gorącego podziękowania — tak Radzie Nadzorczej jak i Dyrekcji Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie — za przyznanie subwencji, która przynajmniej w jednym kierunku zdoła częściowo usunąć niedomagania Spółek.

Nie mogło natomiast Biuro Spółek nawet z najdrobniejszą kwotą

przyjść Spółkom z pomocą w pobudowaniu choćby prymitywnych magazynów, choć sprawa to piekająca, zwłaszcza w niektórych Spółkach, jak np. w Limanowej, gdzie magazyny są oddalone o 2 klm. od lokalu Spółki, w Żywcu, Skawinie gdzie zupełny brak magazynów, w Kętach, gdzie również dla braku magazynów nie można było zająć się skupnem zboża, która to akcyja ma tam wszelkie warunki powodzenia. Swoje własne magazyny mają Spółka „Miarka“ w Brzesku, „Kłos“ w Mielcu, „Niwa“ w Myślenicach, „Zagon“ w Nowym Sączu i Tow. rolnicze w Wadowicach, ale i z tych niektóre jak w Brzesku, Mielcu i w Nowym Sączu wymagają rozszerzenia.

Co do zaradzenia brakowi kapitału obrotowego, to tutaj Biuro Spółek spieszyło tylko z radą, jakby go zdobyć należało i jak postępować, aby następnie go nie zabrakło.

Oto Biuro Spółek radziło rozwijać agitację celem jednania jak największej liczby członków, zachęcać ich, by udziały powiększali, zwłaszcza, gdy widzą należyty rozwój Spółki, następnie domagać się od większych odbiorców, aby swoje zobowiązania pokrywali weksłami, dalej dążyć do wprowadzenia sprzedaży za gotówkę w myśl projektu Patronatu przy Wydziale krajowym przez wydzielenie ze Spółek działalności kredytowej, a przekazywanie jej Kasom oszczędności i pożyczek.

Jeszcze jedna droga pozostawała do zdobycia kapitału obrotowego, to jest reeskont weksli obcych, ale niestety w tym kierunku Biuro Spółek pomocy udzielić nie mogło.

Aby Spółki chronić od trudności wywiązywania się ze swoich zobowiązań handlowo-kredytowych, odradzano im czynienia wielkich zakupów towarów na zapas, zwłaszcza takich, które ulegają zbyt często znacznym fluktuacyom cen (np. otręby).

Celem zwalczania nieuczciwej konkurencyi radziło Biuro, aby Spółki jak najskrzętniej dowiadywały się o niesumiennych handlarzach, postarały się o nabycie towaru przez nich sprzedawanego i bądź to przez stacyę doświadczalną, bądź w inny sposób przekonały się o jego wartości użytkowej. Zebrany w ten sposób materiał nadużyć, na skórze rolnika praktykowany, to najlepszy środek przekonania ogółu rolników o dobrodziejstwie własnej organizacyi rolniczo-handlowej

Ponieważ celem Spółek nie jest jedynie prowadzenie handlu, gdyż to dopiero środek do osiągnięcia celu wyższego, którym jest podniesienie gospodarstw rolnych, przeto Biuro zwracało uwagę kierowników Spółek, aby do handlu wprowadzali takie odmiany zbóż

i innych nasion, które w danym okręgu, biorąc pod uwagę warunki gleby i klimatu, najczęściej zasługują na rozpowszechnienie. Również zwracano uwagę Spółek, aby forsowały sprzedaż nawozów sztucznych, w danej okolicy mniej rolnikom znanych, a wielkiej doniosłości w uprawie roślin.

Powyższy, więcej wychowawczy kierunek wydał szczególnie dobre rezultaty w tych Spółkach, gdzie kierownikami byli rolnicy i dlatego, o ile możliwości, na posady kierowników starało się Biuro Spółek polecać rolników, względnie osoby, choć w części, z rolnictwem obeznane, które zaznajomić z potrzebną wiedzą handlową i zasadami kooperatywy łatwiej przychodzi, niż komercyalnie uzdolnionym jednostkom przyswoić choćby najważniejsze wiadomości rolnicze, jak np. o użyciu nawozów sztucznych, wartości gospodarczej różnych nasion, maszyn i narzędzi rolniczych i t. p. i zaszczepiać w nich ducha kooperatywnego.

Główną czynnością Biura Spółek było udzielanie porad fachowych tak co do administracyi, kalkulacyi, dostarczania potrzebnych druków i ksiąg handlowych, pouczenia o prowadzeniu rachunkowości, sprawdzania zamknięć rachunkowych, w czem wielce pomocnem było Biuro rachunkowe przy Komitecie, którego dyrektor p. Adam Wisniewski napisał broszurkę pt. „Uwagi o prowadzeniu rachunkowości w Spółkach rolniczo-handlowych“. W końcu pouczano Spółki o korzyściach zakładania agencji w miejscowościach dalej od siedziby Spółek położonych, aby w ten sposób mogły swoją działalnością handlową objąć cały powiat. Niestety na tę drogę weszły tylko niektóre Spółki, jak Spółka „Skiba“ w Kętach, która założyła 4 agencje i 2 filie i Spółka „Zagon“ w Nowym Sączu, która założyła 2 agencje.

Spółka „Miarka“ w Brzesku dała zaś inicjatywę do założenia lokalnej Spółki „Kukielka“ w Uszwi, której zadaniem jest dostarczanie głównie mąki tamtejszym rolnikom, zajmującym się wypiekaniem kukiełek. Rolnicy-piekarze dwóch wsi Uszwi i Porębki uszewskiej potrzebują rocznie około 70 wagonów mąki, z czego przez Spółkę pobierają dopiero około 14 wagonów. Spółka „Kukielka“, jakkolwiek ma z wieloma trudnościami do walczenia, rozwija się normalnie i spodziewać się należy, że z czasem zdoła być jedynym dostawcą mąki dla rolników tamtejszych gmin.

W ciągu roku kierownik Biura Spółek i zarazem instruktor p. Wiktor Tabeau wyjeżdżał 84 razy do Spółek bądź to na ich lustrację, bądź to biorąc udział w posiedzeniach założycielskich, ważniejszych obradach Zarządu, Rad nadzorczych, w Walnych Zebraniach

lub wiecach rolniczych z pouczeniem o korzyściach z organizacyi kooperatywnych.

Przystępując obecnie do przedstawienia szczegółowego rozwoju Spółek za rok ubiegły, zaznaczamy, że na 23 Towarzystw rolniczych okręgowych, należących do rejonu działalności c. k. Towarzystwa rolniczego, nie rozwijały żadnej działalności handlowej jeszcze 4 Towarzystwa, a mianowicie: Towarzystwo rolnicze w Chrzanowie, Kolbuszowej, Pilźnie i Ropczycach. Przypuszczać należy, że Towarzystwa te biorąc pod uwagę doniosłość akcji handlowej i konieczną potrzebę ochrony rolników przed wyzyskiem niesumiennych handlarzy, w najbliższym czasie do założenia spółek przystąpią. W roku sprawozdawczym powstało pięć nowych spółek, a mianowicie Spółka „Sierp“ w Gorlicach, „Snop“ w Krośnie, „Plon“ w Tarnowie, „Gleba“ w Tarnobrzegu i „Podhale“ w Nowym Targu; razem więc pod opieką Komitetu pozostawało 18 Spółek.

Rozwój Spółek przedstawiony jest cyfrowo na tablicach A) i B) pogląd zaś porównawczy na tablicy C).

Z tych zestawień okazuje się znaczny przyrost członków, bo gdy z końcem roku 1911 liczyły Spółki 1425 członków, liczba ich pod koniec roku 1912 podniosła się na 2397 t. j. 68%

W poszczególnych Spółkach przedstawia się przyrost członków jak następuje :

	Członków		Wzrost
	w r. 1911	w r. 1912	
Spółka „Miarka“ w Brzesku	170	384	a więc 122.0 ⁰ / ₀
„ „Łan“ w Dąbrowie	116	118	„ 1.8 ⁰ / ₀
„ „Rolnik“ w Jaśle	75	93	„ 24.0 ⁰ / ₀
„ „Skiba“ w Kętach	155	174	„ 12.2 ⁰ / ₀
„ „Jedność“ w Krakowie	133	141	„ 6.0 ⁰ / ₀
„ „Kosa“ w Limanowej	107	134	„ 25.2 ⁰ / ₀
„ „Kłos“ w Mielcu	120	216	„ 80.0 ⁰ / ₀
„ „Niwa“ w Myślenicach	67	88	„ 31.3 ⁰ / ₀
„ „Zagon“ w Nowym Sączu	154	171	„ 11.0 ⁰ / ₀
„ „Rola“ w Skawinie	80	87	„ 8.7 ⁰ / ₀
„ „Siejba“ w Żywcu	52	67	„ 28.8 ⁰ / ₀
„ „Kukielka“ w Uszwi	34	37	„ 9.0 ⁰ / ₀
„ Tow. roln. w Wadowicach	162	213	„ 31.5 ⁰ / ₀
We wszystkich Spółkach liczba członków włościan wynosiła			1552
liczba członków większej własności i dzierżawców wynosiła			279

Tablica A)

Organizacja i obroty za rok 1912.

Siedziba i nazwa Spółki	Data rozpoczęcia działalności handlowej	Członków						Udziałów		Poręka	Siła kredytowa	Sprzedano										Obrót towarowy	Zysk na towarach brutto	Koszta administracyjne i handlowe	Obrót kasowy	Obrót ksiązkowy		
		Większych właścicieli i dzierżawców	Włościan	Kółek rolniczych i innych Towarzystw	Innych zawodów	Razem	deklarowanych	wpłaconych	Nasion, zbóż i innych ziemiopłodów			Nawozów sztucznych		Pasz treściwych		Węgla		Narzędzi rolniczych	Różnych towarów	Razem								
									q m			koron	q m	koron	q m	koron	q m				koron						koron	koron
1 Brzesko „Miarka“ *	1/6 1909	23	302	17	42	384	8585	6813	3	25755	1296	34825	4378	34982	3418	49245	23727	44255	1519	167018	231844	466806	11129	5943	419298	1004556	1	
2 Dąbrowa „Łan“	15/8 1909	11	73	8	26	118	2946	1853	5	14720	4213	102972	3231	26499	909	16297	10400	17697	2205	27609	173279	335990	10836	5239	599065	1865075	2	
3 Jasło „Rolnik“	15/8 1909	20	34	7	32	93	2260	1908	5	11300	—	25823	5499	42807	275	3974	4370	6941	8695	3285	91525	185405	6727	4333	165689	681781	3	
4 Kęty „Skiba“	15/7 1909	11	113	11	39	174	2880	2549	10	28800	4088	91212	5088	33652	4086	81018	5615	7143	2695	—	215720	424023	22604	6097	390713	1449095	4	
5 Kraków „Jedność“	15/9 1909	54	53	2	32	141	4245	3739	5	21225	3415	71819	8649	82903	8537	98149	600	720	10088	3942	267621	522080	19048	9324	438130	2120430	5	
6 Limanowa „Kosa“	15/4 1909	6	110	6	12	134	2042	1171	10	20420	539	16806	3675	24245	1972	36318	674	1196	860	278	79703	157543	5699	2584	175016	755952	6	
7 Mielec „Kłos“	1/7 1911	20	126	11	59	216	8636	7821	5	43180	3709	84902	6323	47425	3576	61591	16892	39183	33847	513961	270909	530641	22642	10571	448349	2426036	7	
8 Myślenice „Niwa“	1/7 1909	14	39	5	30	88	14090	13748	2	28180	282	14555	7600	51863	950	17053	19600	43817	4816	630900	163004	330611	9903	9275	345301	2194781	8	
9 Nowy Sącz „Zagon“	15/7 1909	36	71	26	38	171	7730	6600	5	38650	253	25860	7207	62629	2139	35462	3111	5707	8063	1653	139374	275335	9221	7167	324967	3083578	9	
10 Skawina „Rola“	15/4 1909	8	56	—	23	87	1260	1025	5	6300	415	10108	964	5858	1680	26078	1950	3042	303	320	45709	90108	4207	3020	81952	384394	10	
11 Wadowice T. R. O.	1/1 1910	30	154	11	18	213	3894	3524	5	19470	9964	228781	10443	80987	6047	104803	46400	70144	—	711673	496388	1018603	24525	15449	1279398	3193951	11	
12 Żywiec „Siejba“	4/1 1910	1	51	7	8	67	1360	1025	3	4080	1084	20198	3298	25516	1337	24718	2200	3168	225	500	74325	152450	3732	3094	145014	1210938	12	
13 Uszew „Kukielka“	10/12 1910	—	35	—	2	37	1760	360	3	5280	—	—	—	—	42	588	300	480	—	844189	45267	95466	1547	46	89876	441101	13	
14 Gorlice „Sierp“	1/7 1912	6	19	1	13	39	1660	860	5	8300	960	18645	4902	38798	640	10069	4325	7499	5801	—	80812	168214	—	1138	243209	—	14	
15 Krosno „Snop“	1/7 1912	10	53	1	10	74	1070	635	5	5350	22	659	681	5586	163	2073	800	1387	3237	240	13182	26717	—	1348	25200	—	15	
16 Tarnobrzeg „Gleba“	1/8 1912	4	45	5	17	71	2610	2092	5	13050	1662	35225	4364	20817	218	2479	—	—	1405	147	60073	125223	—	2252	57303	—	16	
17 Tarnów „Plon“	15/8 1912	22	166	3	39	230	2980	1845	10	29800	13	344	654	5622	214	3025	2258	4041	329	44	13405	30107	—	1345	33275	—	17	
18 Nowy Targ „Podhale“ **	15/8 1912	13	52	—	5	60	2220	400	5	11100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
Razem		279	1552	121	445	2397	72228	57898	—	334970	31915	782734	76936	590189	36203	572940	143222	256420	74088	185769	2462140	4935322	151820	88225	5261755	20811668		

UWAGI: * za rok administracyjny od 1 lipca 1911 do 30 czerwca 1912 r. ¹ Przeważnie mąka dla Spółki w Uszwi. ² Cement. ³ i ⁴ Drobne narzędzia rolnicze i powroźnicze. ⁵ Jak ³ i ⁴, ponadto nafta i cement. ⁶ jak ⁵, ponadto wyroby metalowe. ⁷ Cement i sól bydlęca. ⁸ Mąka. ** Spółka „Podhale“ w Nowym Targu rozpocznie działalność handlową 15 marca 1913.

Tablica B)

Bilanse za rok 1912.

Siedziba i nazwa Spółki	Stan czynny z dniem 31 grudnia 1912 roku																Stan bierny z dniem 31 grudnia 1912 roku																	
	Stan kasy		Wierzytelności		Weksle obce		Zapasy towarów		Budynki		Ruchoomości		Udziały własne		Lokacje i kaucyje		Pozyccye przenośne		Razem		Udziały członków		Fundusz rezerw i strat		Długi		Weksle własne		Zysk		Razem			
	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h		
1 Brzesko „Miarka“ *	14341	80	44261	31	—	—	20998	31	30710	73	774	64	2500	—	1818	82	—	—	105405	61	6813	10	{ 3189 255 63	35	77128	35	15000	—	3019	18	105405	61	1	
2 Dąbrowa „Łan“	2322	11	25579	06	1750	—	836	41	16847	64	233	20	2020	—	3128	38	2	59	52719	39	1853	27	{ 1594 1650	94	35330	05	8650	—	3641	13	52719	39	2	
3 Jasło „Rolnik“	1511	97	16255	88	—	—	9082	17	—	—	520	—	500	—	—	—	—	—	27870	02	1908	—	{ 1405 56	56	21953	85	—	—	2602	62	27870	02	3	
4 Kęty „Skiba“	19675	92	6140	17	10544	25	15188	50	—	—	1154	11	4710	—	—	—	230	—	47642	95	2548	62	{ 5350 81	81	15531	14	8250	—	15962	38	47642	95	4	
5 Kraków „Jedność“	772	53	12638	75	—	—	6037	76	—	—	1313	59	4500	—	—	—	—	—	25262	63	3739	—	{ 503 48	48	13504	14	—	—	7516	01	25262	63	5	
6 Limanowa „Kosa“	713	50	10414	02	—	—	3837	99	—	—	108	31	2160	—	20	—	—	—	17254	72	1170	55	{ 2113 367	81	1387	78	7326	18	4889	40	17254	72	6	
7 Mielec „Kłos“	1877	73	38198	51	—	—	23023	03	2208	79	2262	80	8110	—	—	—	—	—	75680	86	7821	43	{ 768 31	31	55355	88	—	—	11735	24	75680	86	7	
8 Myślenice „Niwa“	1605	29	45112	95	238	—	24505	15	—	—	1154	95	3400	—	—	—	—	—	76016	34	43738	—	{ 1230 80	80	6337	78	54110	—	589	76	76016	34	8	
9 Nowy Sącz „Zagon“	1085	48	26602	62	12953	60	5805	59	1156	—	461	17	2360	—	—	—	—	—	50424	46	6590	64	{ 1294 221	95	13929	41	26194	30	2193	30	50414	46	9	
10 Skawina „Rola“	232	09	12635	58	—	—	2773	49	—	—	544	20	800	—	—	—	—	—	16985	36	549	—	{ 523 270	52	13676	54	—	—	1566	30	16985	36	10	
11 Wadowice T. R. O.	3454	78	168616	39	—	—	50532	27	77975	88	5693	75	1298	79	4855	87	—	—	312247	73	3523	80	{ 2176 3428 474894	50	128260	99	90500	—	9464	26	312247	73	11	
12 Żywiec „Siejba“	745	68	17243	97	3144	93	7963	55	—	—	189	84	1500	—	—	—	—	—	30787	97	1025	50	{ 993 16	16	4298	78	24300	—	170	53	30787	97	12	
13 Uszew „Kukielka“	175	49	8553	13	3215	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11943	12	366	—	{ 187 —	—	9889	28	—	—	1500	84	11943	12	13	
Razem		28514	37	432252	24	31846	28	170404	22	128899	04	14410	56	33858	79	9823	07	232	59	850241	16	52056	91	102418	85	393583	97	234330	48	64850	95	850241	16	

* Za rok administracyjny od 1 lipca 1911 do 30 czerwca 1912 r. ¹ Wysoki stan kasy usprawiedliwiły spółki wypłatami w pierwszych dniach roku administracyjnego. ² Wysoki stan zapasów towarowych usprawiedliwiła Ska „Miarka“ sprowadzeniem większej ilości nawozów sztucznych, aby korzystać z opustów frachtu kolejowego, inne Spółki miały na składzie większą ilość zboża i otrąb dla akcyi zapomog. ³ Fundusz bud. domu ⁴ Majątek czysty.

Tablica C)

Tablica przeglądowa rozwoju Spółek.

Rok	Ilość czynnych spółek	L. członków	Udziałów		Sprzedano										Obrót towarowy	Czysty zysk	Straty	Obrót kasowy	Obrót ksiązkowy	Koszta administracyjne i handlowe	Fundusz rezerwowy i strat	Udziały własne	
			deklarowanych	wpłaconych	Nasion, zboża i innych ziemiopłodów		Nawozów sztucznych		Pasz treściwych		Węgla		Narzędzi rolniczych	Różnych towarów									Razem
			koron	koron	q m	koron	q m	koron	q m	koron	q m	koron											
1909	8	754	28013	20184	6635	119841	14568	115778	5102	64090	25674	43884	3457	7057	354107	752305	7222	—	533760	3855640	10654	943	11614
1910	10	982	32983																				

liczba członków Kółek roln. i Tow 121
 „ innych członków 445
 Suma udziałów deklarowanych podniosła się w roku 1913
 o 27.733 K, co czyni 60⁰/₀.

Suma udziałów wpłaconych podniosła się w roku 1912 o 21.708 K,
 co czyni 58⁰/₀.

Przyrost udziałów wpłaconych w poszczególnych Spółkach
 przedstawia się jak poniżej:

	Udziałów		Wzrost
	w r. 1911	w r. 1912	
Spółka „Miarka“ w Brzesku	5859	6813	16·2 ⁰ / ₀
„ „Łan“ w Dąbrowie	1763	1853	5·1 ⁰ / ₀
„ „Rolnik“ w Jaśle	1645	1908	16·0 ⁰ / ₀
„ „Skiba“ w Kętach	2252	2549	13·2 ⁰ / ₀
„ „Jedność“ w Krakowie	2915	3739	32·0 ⁰ / ₀
„ „Kosa“ w Limanowej	837	1171	38·7 ⁰ / ₀
„ „Kłos“ w Mielcu	3691	7821	112·0 ⁰ / ₀
„ „Niwa“ w Myślenicach	7400	13748	85·7 ⁰ / ₀
„ „Zagon“ w Nowym Sączu	5643	6600	16·9 ⁰ / ₀
„ „Rola“ w Skawinie	865	949	9·7 ⁰ / ₀
„ „Siejba“ w Żywcu	915	1025	12·0 ⁰ / ₀
„ „Kukiełka“ w Uszwi	320	366	14·0 ⁰ / ₀
Tow. rolnicze w Wadowicach	2874	3524	22·6 ⁰ / ₀

Również jest znaczny wzrost ruchu towarowego, co przedstawia
 poniższa tabela:

Nazwa towaru	S p r z e d a n o			
	w r. 1909	w r. 1910	w r. 1911	w r. 1912
w a g o n o w				
Nasion, zboża i in- nych ziemiopłodów	66	84	160	319
Nawozów sztucznych	145	355	476	769
Paszy treściwej	51	60	118	362
Węgla	256	677	1.076	1.432
Narzędzi rolniczych	K 3.457	K 14.146	K 38.676	K 74.088
Różnych towarów	K 7.057	K 79.322	K 150.69	K 185.769
Sprzedano ogółem za	K 354.107	K 818.535	K 1.286.608	K 2.462.140

Przyrost w sprzedaży ogółem wynosi w roku 1912 koron 1,175,532 to jest 91⁰/₀. Wzrost ten w poszczególnych Spółkach przedstawia się następująco:

	Sprzedano za K		Wzrost
	w r. 1911	w r. 1912	
Spółka „Miarka“ w Brzesku	157.303	231.844	46 ⁰ / ₀
„ „ „Łan“ w Dąbrowie	74.420	173.279	132 ⁰ / ₀
„ „ „Rolnik“ w Jaśle	81.303	91.525	12 ⁰ / ₀
„ „ „Skiba“ w Kętach	102.816	215.720	109 ⁰ / ₀
„ „ „Jedność“ w Krakowie	54.729	267.621	279 ⁰ / ₀
„ „ „Kosa“ w Limanowej	27.013	79.703	195 ⁰ / ₀
„ „ „Kłos“ w Mielcu	101.400	270.909	167 ⁰ / ₀
„ „ „Niwa“ w Myślenicach	145.125	163.004	12 ⁰ / ₀
„ „ „Zagon“ w N. Sączu	115.710	139.374	20 ⁰ / ₀
„ „ „Rola“ w Skawinie	27.583	45.709	65 ⁰ / ₀
„ „ „Siejba“ w Żywcu	64.923	74.325	14 ⁰ / ₀
„ „ „Kukielka“ w Uszwi	54.857	45.267 *)	—21 ⁰ / ₀
Tow. rolnicze w Wadowicach	281.426	496.388	76 ⁰ / ₀

Tak wielki przyrost obrotów towarowych przypisać należy w znacznej mierze dostawie zboża i pasz przez Spółki dla akcji zapomogowej.

Jednak i w tych Spółkach, które dla akcji zapomogowej towarów nie dostarczały, jest dość znaczny wzrost kwoty sprzedaży. Działalność handlowa Spółek zasadzała się na dostarczaniu członkom artykułów potrzebnych do prowadzenia gospodarstwa, natomiast drugiej części swojego statutowego zakresu działania, to jest zakupna zbóż i innych artykułów, wyprodukowanych w gospodarstwach członków, nie były Spółki w możności w wyższym stopniu rozwinąć, a to z powodu braku kapitału obrotowego, a następnie z braku odpowiednich magazynów. Jest jednak w tym kierunku postęp, bo gdy w r. 1911 zakupiły Spółki od swych członków zbóż i ziemniaków za kwotę 25.000 koron, to w r. 1912 zakupno to wynosiło około 80.000 koron. W stosunku atoli do ilości sprzedanego zboża i ziemniaków, którą przyjąć należy na kwotę około 1/2 miliona koron jest to mały procent.

Zysk na towarach brutto wynosił Koron 151.820, co w stosunku do sprzedaży towarów za Koron 2,294.668**) czyni w przecięciu 6.6⁰/₀.

*) Zmniejszenie. Wskutek naprężonej sytuacji politycznej zmniejszył się znacznie zbyt na wyroby piekarskie.

**) Potrącamy kwotę sprzedaży towarów w tych Spółkach, które nie zestawiły bilansów.

Przeciętna kalkulacja w Spółkach jest właściwie niższą, gdyż w zysku brutto mieszczą się bonifikacje frachtów kolejowych na dostarczone towary dla akcyi zapomogowej w drugiej połowie roku 1911, które wpłynęły do Kasy Spółek dopiero w r. 1912 a wynosiły przeszło 10.000 Koron, tak, że kalkulację Spółek możemy przyjąć w przecięciu na 6 2⁰/₀.

Powyższa kalkulacja stwierdza fakt, że Spółki zadawalają się bardzo skromnym zarobkiem, nie przechodzącym normy kalkulacji, stosowanej przez najpoważniejsze firmy handlowe.

Stosunek kosztów administracyjnych i handlowych do kwoty sprzedaży przedstawia się w poszczególnych Spółkach jak następuje:

Spółka	Sprzedaż	Koszta adm.		%
		i handlowe		
Spółka „Miarka“ w Brzesku . . .	231.844	K 5.943	K	2.5
„ „Łan“ w Dąbrowie . . .	173.279	„ 5.239	„	3.0
„ „Rolnik“ w Jaśle . . .	91.525	„ 4.333	„	4.7
„ „Skiba“ w Kętach“ . . .	215.720	„ 6.097	„	2.8
„ „Jedność“ w Krakowie . . .	267.621	„ 9.324	„	3.4
„ „Kosa“ w Limanowej . . .	79.703	„ 2.584	„	3.2
„ „Kłos“ w Mielcu . . .	270.909	„ 10.571	„	3.8
„ „Niwa“ w Myślenicach . . .	163.004	„ 9.275	„	5.6
„ „Zagon“ w Nowym Sączu . . .	139.374	„ 7.167	„	5.1
„ „Rola“ w Skawinie . . .	45.709	„ 3.020	„	6.6
„ „Siejba“ w Żywcu . . .	74.325	„ 3.094	„	4.2
„ „Kukielka“ w Uszwi . . .	45.267	„ 46	zarząd bezpłatny.	
„ Tow. roln. w Wadowicach . . .	496.388	„ 15.449	„	3.1

Powyższe zestawienie wykazuje, że administracja w Spółkach jest zdrowa.

Natomiast mniej korzystnie przedstawiają się stosunki kredytowe, bo na ogólną sprzedaż towarów za Koron 2,462.140, wynoszą niepokryte wierzytelności Koron 415.008, co stanowi 17⁰/₀. Jest to stanowczo za wysoki procent, choć i tu jest widoczne polepszenie, bo zeszłego roku niepokryte wierzytelności stanowiły 25⁰/₀ z ogólnej sprzedaży.

Niejedno jeszcze należałoby w Spółkach zmienić, ulepszyć i tak okazuje się potrzeba zmiany normalnego statutu, uzupełnienia i przeobrażenia regulaminów dla poszczególnych organów Spółek, opracowania podręcznika, któryby obejmował pouczenia w sprawach administracyjnych, handlowych, dalej uzupełnienia podręcznika o prowadzeniu rachunkowości w Spółkach i t. d.

Biuro Spółek wiele z tych rzeczy już opracowało, jednak nie wydało, nie przeprowadziło w Spółkach, bo chciało to powierzyć Związkowi Spółek, którego założenie odwlekało się przez 2 lata.

Obecnie, oddając dalszą opiekę nad Spółkami Syndykatowi rolniczemu jako Związkowi Spółek, ma Komitet nadzieję, że ten, rozpoczęta przez niego praca, z wynikiem jak na nasze stosunki krajowe wcale wydatnym, dalej ku zadowoleniu zrzeszonych rolników w Spółkach poprowadzi.

